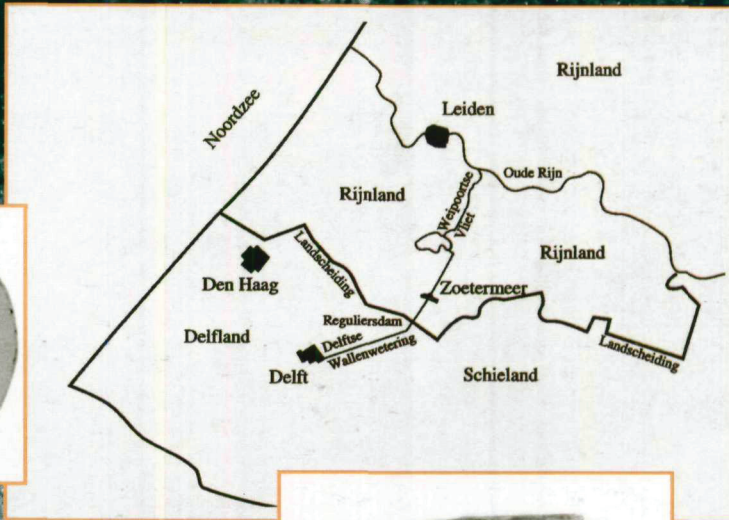

Westerheem

tijdschrift voor de Nederlandse archeologie

jaargang 47 • nr. 1 • februari 1998

AWN

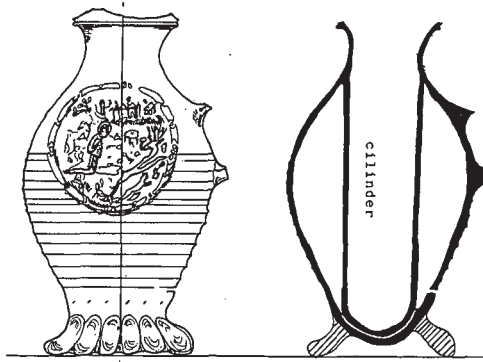
Een uniek trechterhalskruikje uit Dordrecht

An Osseweyer-van Bueren

Bij werkzaamheden in een woonhuis aan de Houttuinen te Dordrecht werd volgens het dagblad 'De Dordtenaar' van 14 maart 1995 een "Bijzondere kruik in Dordt ontdekt".

Via de gemeentelijke archeoloog Johan Hendriks kwam de kruik in onze werkruimte. Deze kruik bleek een uniek exemplaar te zijn!

Helaas ontbreekt het bovenste deel, maar het is duidelijk dat we hier met een trechterhalskruikje te maken hebben. Ook van de aangeknepen voet ontbreekt een deel.

Afbeelding 1.
(tekening boven)
Schertskruikje uit
Dordrecht. Rechts
doorsnede.
Schaal 1:4.
Tek.: Fred Bakker.

Afbeelding 2.
Vooraanzicht van
het schertskruikje.
Foto: Fred Bakker.

Het kruikje (afb. 1 en 2) is gemaakt in Siegburg (Duitsland) en wordt op basis van vormgeving en decoratie gedateerd in de periode 1550-1575 of enige jaren later.

Op de kruik zijn drie applicaties aangebracht (afb. 3):

- een jachttafereel met Sint-Hubertus;
- een tafereel met Sint-Joris en de draak en
- een Bijbelse voorstelling van de intocht van Jezus in Jeruzalem.

Het bijzondere van deze kruik is een cilinder, die zich binnenin de kruik bevindt en aan de binnenzijde van de hals is bevestigd (afb. 1). De cilinder is van hetzelfde materiaal (steengoed) als de rest van de kruik. Soms hebben trechterhalsbekers en -kannetjes een fraai opengewerkte buik. Om zo'n recipiënt toch te kunnen gebruiken, wordt binnenin een min of meer cilindervormige 'binnenkruik' aangebracht. Net als het hier besproken kruikje. Maar ons kruikje heeft geen opengewerkte wand, zodat de cilinder geen enkele zin lijkt te hebben.

Bij het verwijderen van het laatste stukje vuil, werd in de buitenwand, beneden het oor, een gaatje zichtbaar. Ik ging te rade bij Gerard Stam, AWN-lid van de afdeling 'De Nieuwe Maas'. En hoewel wij beiden nog nooit zo'n exemplaar hadden gezien, kwamen wij tot de conclusie dat dit trechterhalskruikje als fopkan moest hebben gediend. Maar wat was dan de grap van deze kruik?

De ene mogelijkheid was dat in de cilinder een gaatje zat. De vloeistof die in de cilinder zou worden gegoten, zou dan via het gaatje onder het oor naar buiten lopen. De drinker zou niets naar binnen krijgen, maar zou wel nat worden.

Afbeelding 3.
Appliqué's. Schaal
1:2. Tek.: Joke
Verschoor.

De andere mogelijkheid was, dat de drinker dacht een volle kruik te hebben, maar tot de conclusie kwam, dat het maar één slok was. In dat geval hebben we niet met een echte fopkan te maken, maar eerder met een (geoorde) schertsbeker. Schertsdrinkgerei is een verzamelnaam voor allerlei glazen, bekers, drinkkannetjes etcetera, waarmee men de sfeer op feesten en partijen wist te verhogen.

Ik nam contact op met het Drechtsteden Ziekenhuis in Dordrecht en internist Beukers was bereid om op het kruikje een endoscopie uit te voeren. Normaal gebruikt hij de flexibele scoop om maag en darmen van zijn patiënten te bekijken, maar dit keer lag de kruik op tafel (afb. 4).

Op een monitor was de 'ingreep' - hoe de scoop de cilinder verkende - te volgen. Er werd geen verbindingsgaatje gevonden.

De medewerkers hadden echter nog een idee. Er werd water in het openin-

getje onder het oor gespoten. Maar dat was op de monitor niet te zien. Het vocht moest gekleurd zijn. Hoe? Geen nood. Er was oude koffie en dit werd ingespoten. Er kwam geen drup in de cilinder. Conclusie: er was géén verbinding tussen cilinder en buitenwand. Ik legde ons raadsel voor aan het stadsmuseum van Siegburg. Het antwoord kwam van dr. Fischer. Hij beschouwt de trechterhalskruik als een zeldzaam exemplaar en veronderstelt dat het inderdaad een 'Scherzbecher' is. De cilinder verkleinde de inhoud. De appliqué met de afbeelding van Sint-Hubertus had hij nog nooit gezien. Kortom, er is dus wel een zeer bijzondere kruik in Dordrecht ontdekt.

Lindelaan 79
3319 XJ Dordrecht

Noot

Een eerdere versie van dit artikel verscheen in 'Grondig Bekeken', het orgaan van de AWN-afdeling Lek- en Merwestreek, 12e jrg. nr. 3, september 1997, pag. 8-15.

Afbeelding 4.
Internist Beukers
aan het werk. Foto
uit 'Reflex', het Info-
bulletin van het
Drechtsteden
Ziekenhuis, 4e jrg.,
sept. 1995.